

УДК 658.15.012

А.Ю. Погребняк, асистент, Національний Технічний Університет України «Київський Політехнічний Інститут»

А.М. Грубар, студентка, Національний Технічний Університет України «Київський Політехнічний Інститут»

С.Є. Ковальчук, студентка, Національний Технічний Університет України «Київський Політехнічний Інститут»

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

А.Ю. Погребняк, асистент, Национальный Технический Университет Украины «Киевский Политехнический Институт»

А.М. Грубар, студентка, Национальный Технический Университет Украины «Киевский Политехнический Институт»

С.Е. Ковальчук, студентка, Национальный Технический Университет Украины «Киевский Политехнический Институт»

АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

A.J. Pogrebnyak, asystet, National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"

A.M. Hrubar, student, National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"

S.E. Kovalchuk, student, National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"

ANALYSIS OF MACROECONOMIC INDICATORS SECURITY OF UKRAINE

У статті досліджено основні аспекти макроекономічної безпеки. Проаналізовано ключові групи показників макроекономічної безпеки України: показники, що характеризують загальноекономічний потенціал; показники фінансової безпеки країни; показники рівня життя населення; показники, що характеризують забезпеченість обороноздатності країни; показники, що характеризують здатність економіки до самостійного розвитку; показники, що характеризують здатність економіки до самостійного розвитку; група показників, що характеризують зовнішньоекономічну незалежність держави; показники, що характеризують диференціацію рівнів економічного розвитку регіональних суб'єктів; показники, що характеризують управлінські аспекти економічної безпеки. Визначено критичні точки всередині груп та надано загальні рекомендації щодо досягнення оптимальних значень. Відзначено, що у рейтингу МВФ Україна займає 134 місце поряд з такими країнами як Узбекистан, Конго, Лаос, Молдавія; за середньою тривалістю життя Україна займає 150 місце – майже кінець рейтингу, де знаходяться країни Африки; видатки на різноманітні дослідження, розробки, підготовку наукових кадрів та науковий супровід та забезпечення для різних відомств скоротилися на 8 % до 4,8 млрд. грн. і т.п. Результати дослідження свідчать про те, що всі показники мають чи незадовільне значення, чи взагалі критичне. Україна в даний момент перебуває в кризовому стані – інфляція, девальвація, ріст боргу та зменшення золотовалютних резервів країни, зменшення основних показників та падіння експорту, а найголовніше політичний конфлікт у Східній Україні досить сильно похитнули стан економіки.

В статье исследованы основные аспекты макроэкономической безопасности. Проанализированы ключевые группы показателей макроэкономической безопасности Украины: показатели, характеризующие общеэкономический потенциал; показатели финансовой безопасности страны; показатели уровня жизни населения; показатели, характеризующие обеспеченность обороноспособности страны; показатели, характеризующие способность экономики к самостоятельному развитию; показатели, характеризующие способность экономики к самостоятельному развитию; группа показателей, характеризующих внешнеэкономическую независимость государства; показатели, характеризующие дифференциацию уровней экономического развития региональных субъектов; показатели, характеризующие управленческие аспекты экономической безопасности. Определены критические точки внутри групп и предоставлены общие рекомендации по достижению оптимальных значений. Отмечено, что в рейтинге МВФ Украина занимает 134 место наряду с такими странами как Узбекистан, Конго, Лаос, Молдавия; по средней продолжительности жизни Украина занимает 150 место – почти конец рейтинга, где находятся страны Африки; расходы на различные исследования, разработки,

подготовку научных кадров и научное сопровождение и обеспечение для различных ведомств сократились на 8 % до 4,8 млрд. грн. и т.п. Результаты исследования свидетельствуют о том, что все показатели имеют или неудовлетворительное значения, вообще критическое. Украина в данный момент находится в кризисном состоянии – инфляция, девальвация, рост долга и уменьшение золотовалютных резервов страны, уменьшение основных показателей и падения экспорта, а самое главное политический конфликт в Восточной Украине достаточно сильно пошатнули состояние экономики.

In the article the basic aspects of macroeconomic security are been analyzed. The analysis of key macroeconomic indicators Ukraine's security is been given: indicators characterizing the general economic potential; indicators of financial security; indicators of living standards; indicators characterizing the supply of the country's defense; indicators characterizing the economy's ability to self-development; indicators characterizing the economy's ability to self-development; group of indicators of the foreign state independence; indicators characterizing the difference in regional economic development entities; indicators characterizing the managerial aspects of economic security. The critical point within groups and provided general recommendations for achieving optimal values. It is noted that the rating of the IMF Ukraine ranks 134th, along with countries such as Uzbekistan, Congo, Laos, Moldova; due to the average life expectancy Ukraine takes 150 place – near the end of the ranking, where African countries; expenditure on various research, development, training of scientific personnel and scientific support and support for various departments decreased by 8% 4.8 billion USD etc. Results of the study indicate that all indicators are or unsatisfactory value, or even critical. Ukraine is currently in crisis – inflation, devaluation, debt growth and reduce foreign reserves, reducing the key indicators and falling exports, and the most important thing is that the political conflict in eastern Ukraine strongly shakes the economy.

Ключові слова: економіка, макроекономічна безпека, загальноекономічний потенціал, ВВП, інфляція, тіньова економіка, сальдо.

Ключевые слова: экономика, макроэкономическая безопасность, общеэкономический потенциал, ВВП, инфляция, теневая экономика, сальдо.

Keywords: economy, macroeconomic security, general economic potential, GDP, inflation, shadow economy, balance.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Економіка – одна із найголовніших сторін діяльності людського суспільства на всіх етапах його розвитку. Забезпечення економічної безпеки країни – це постійне економічне зростання та ефективне управління державою, стабільність та покращення життя населення країни. Ігнорування стану економічної безпеки неминуче призводить до занепаду, банкрутства галузей економіки та в подальшому – руйнування держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідження окремих теоретичних і практичних аспектів формування підходів до оцінки рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання неодноразово здійснювалися у

працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: В. Пономарьов та Г. Козаченко, Д. Ковальов та І. Плетнікова, Є. Олейніков, М. Бендіков, Л. Гончаренко та ін. Разом з тим, аналіз наукових публікацій дозволяє констатувати той факт, що в цих розробках існує низка невирішених питань, щодо застосування єдиного підходу до визначення рівня економічної безпеки та формування інформаційно-аналітичного забезпечення такої оцінки.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз показників макроекономічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням одержаних наукових результатів. Проблема економічної безпеки знайшла своє практичне втілення у політиці президента США Ф. Рузвельта в період після економічної кризи 1929–1933 рр. 29 червня 1934 р. за рішенням президента Ф. Рузвельта був створений

федеральний Комітет з економічної безпеки, який очолив міністр праці Френсіс Перкінс. Це питання також розглядали такі вчені: Генрі Кіссінджер (США) та Л.Абалкін (Росія). Проте в цій статті ми розглянемо одну із складових економічної безпеки – макроекономічну безпеку.

Макроекономічна безпека – це стан економіки, за якого досягається збалансованість основних макроекономічних показників та процесів. Реальний стан макроекономічної

безпеки держави можна оцінити наступною низкою показників. Ці показники мають важливе значення для проведення відповідної макроекономічної політики. Отже, виділяють вісім груп показників безпеки держави.

Розглянемо 1 групу – показники, що характеризують загальноекономічний потенціал (табл 1) [1].

Таблиця 1. Показники, що характеризують загальноекономічний потенціал [1,2,3]

– ВВП в цілому	Станом на II квартал 2015 р. номінальний ВВП становив 449575 млн.грн. Реальний ВВП за II квартал 2015 р. становить 331399 млн грн
– ВВП на душу населення	Станом на 2014 р. 36495,9 грн, або 2314,5 долара
– обсяг інвестицій	Станом на 1 липня 2015 р. становив 42,851 млрд доларів
– обсяг промислового виробництва	Індекс промислової продукції у січні-вересні 2015р. порівняно з відповідним періодом 2014р. становив 83,4%
– оцінка масштабів тіньової економіки.	Станом на 2015 рік рівень тіньової економіки становить 47% ВВП

Примітка: складено автором на основі статистичних даних

До першої групи відносять також ВВП на одиницю території, ВВП по відношенню до розвинутих країн, ВВП в середньому по відношенню до усіх країн світу та структуру ВВП [1]. Як ми бачимо, ВВП один із найважливіших показників у цій групі. ВВП України має тенденцію до спадання, але у другому кварталі 2015 року падіння сповільнилось до 14,6 % у порівнянні з першим кварталом, в якому падіння становило 17,2 %. ВВП на душу населення в Україні взагалі має дуже низьке значення у порівнянні з іншими країнами [3]. В рейтингу МВФ Україна займає 134 місце поряд з такими країнами як Узбекистан, Конго, Лаос, Молдавія, тощо. Інші показники цієї групи теж мають негативні значення, що безумовно погано для економіки

України та її макроекономічної безпеки. Тіньова економіка в Україні зросла до 47%, це досить високий рівень [2]. Для порівняння у високоекономічно розвинутих країнах цей показник набагато менший. Наприклад, у Німеччині рівень тіньової економіки оцінюють в 13%, у Франції цей показник становить 9,9%, у Великобританії – 9,7%, а в Нідерландах – 9,1% [4]. Високий рівень тіньової економіки свідчить про реальні загрози національній безпеці держави, є наслідком неефективного функціонування суспільно-економічної системи і, у свою чергу, стимулює її подальше розбалансування.

Наступна група показників макроекономічної безпеки – **показники рівня життя населення** (табл 2)[1].

Таблиця 2. Показники рівня життя населення [1, 2, 3]

– доля населення, яке має доходи нижчі, від прожиткового мінімуму;	Станом на 2011 р. майже 25% населення
– середня тривалість життя	Станом на 2013 р. становить 66,3 для чоловіків та 76,2 для жінок
– дитяча смертність;	Станом на 2012 р. Рівень смертності немовлят становив 8,5%
– соціальні гарантії та безробіття в країні в цілому та по окремих регіонах.	Станом на III квартал 2014 р. рівень безробіття в Україні становить 9,3%

Примітка: складено автором на основі статистичних даних

Також важливими показниками рівня життя населення є рівень споживання основних видів продуктів та послуг та динаміка соціально

обумовлених захворювань. Отже, з таблиці 2 ми можемо побачити, що рівень життя населення в Україні незадовільний. За середньою тривалістю

життя Україна займає 150 місце. Це майже кінець рейтингу, де знаходяться країни Африки. Високе значення має і показник дитячої смертності, він поступово зменшується, як в Україні, так і в світі. Загалом, ця група показників має важливе значення для контролю рівня життя та добробуту у країні. Є важливою ознакою країни як економічно розвинутої.

Третя група – показники, що характеризують забезпеченість обороноздатності країни [1]. До неї відносять витрати на оборону у відсотках до ВВП та оснащеність збройних сил та ін. [1]. Ці показники дуже актуальні зараз, в час проведення Антитерористичної операції на Сході та конфлікту в Криму. Адже, до цієї події Україна мало звертала увагу на оборону країни. Але зараз планується значне збільшення витрат на оборону, що станом на 2015 рік складуть 5 % від ВВП [3]. Також існує величезна проблема з оснащенням збройних сил України. Основу складає застаріла техніка ще з радянських часів, але не зважаючи на це, її кількість мізерно мала. Тому волонтери зі всієї України активно допомагають батальйонам АТО і відправляють на фронт, куплені за власноруч зібрані кошти, зброю, техніку, ліки та машини швидкої допомоги, харчі та інше. На нашу думку, армію, в першу чергу, має забезпечувати держава, а Україна не справляється з цим завданням.

Наступна група – показники, що характеризують здатність економіки до самостійного розвитку. Вона включає в себе такі показники, як витрати на наукові дослідження, розвиток фундаментальної та прикладної науки та захищеність наукового потенціалу [1].

Розкриваючи тему розвитку науки в сучасній Україні не можна оминати Бюджет 2015, який розробив Кабмін. Проект передбачає велику кількість скорочення «дослідницьких» видатків. Потреби НАН України й профільних академій щороку забезпечуються лише на 70–80%, чого заледве вистачає на зарплатний фонд і поточні видатки. А в Бюджеті 2015 планується зменшити фінансування НАН на 191 млн. грн. [5]. Фінансування п'яти галузевих академій наук разом знизилось на 241 млн. грн. [5]. Це ставить розвиток науки в Україні та особливо Академію Наук в досить важке становище. Загалом видатки на різноманітні дослідження, розробки, підготовку наукових кадрів та науковий супровід та забезпечення для різних відомств скоротилися на 8% до 4,8 млрд. грн. [5]. Тому, як можемо зробити висновок, що становище науки в Україні досить незадовільні, для розвитку економіки країни вкрай важливо розвивати науковий потенціал.

П'ята група показників – це фінансова безпека (табл 3) [1].

Таблиця 3. Показники фінансової безпеки країни [1, 2, 3]

– рівень інфляції	Станом на вересень 2015 р. становить 102,3 %
– обсяг і вартість державного боргу;	Станом на червень 2015 р. загальна сума державного та гарантованого державою боргу становить 68 434 720,16 доларів та 1 438 180 143,72 грн.
– дефіцит державного бюджету у відсотках до ВВП;	Станом на січень 2015 р. становить 70,2 %
– золотовалютні резерви	Станом на січень 2015 становить 7,5 млрд. дол.
– обсяг заборгованості	Станом на квітень 2015 р. становить 126.0 млрд. дол.
– податковий тягар	Станом на 2014 р. 24 %

Примітка: складено автором на основі статистичних даних

Як ми можемо побачити з табл. 3 показники фінансової безпеки України знаходяться в критичному значенні. Рівень інфляції в Україні досить великий у порівнянні з країнами з розвинутою та стабільною економікою. Наприклад, інфляція Німеччини у вересні 2015 року склала 0,19 %, в США – 0,14 %, в Японії – 0,19 %, в Франції – 0,40 % [4]. Україні потрібно рівнятися саме на такі значення рівня інфляції. Занадто велике значення

показників боргу країни, дефіциту державного бюджету і разом з тим невелика кількість золотовалютних резервів країни негативно впливає на стан економіки країни в цілому. Останні виконують дуже важливу функцію забезпечення стабільності валюти, тому Національний Банк України має терміново поповнити запас. Для порівняння на кінець літа 2011 року НБУ мав резерви понад 38 млрд. доларів, що було рекордним показником за

історію незалежності. Отже, потрібно, щоб НБУ терміново вчинив заходи щодо стабілізації вищеперелічених показників.

Важливою є група показників, що характеризують зовнішньоекономічну незалежність держави [1]. Вона включає в себе частку імпорту у внутрішньому споживанні та частку експорту у вітчизняному виробництві [1]. Імпорт товарів станом на 2014 рік склав 36 513,6 млн. доларів, при цьому він скоротився на 23,5 % в порівнянні з 2013 роком [2]. Експорт товарів станом на 2014 рік склав 37 679,4 млн. доларів, в свою чергу скоротився на 6,8 % в порівнянні з 2013 роком [2]. Отже, Україна має від'ємне сальдо торгівлі (1 165,8 млн. доларів). Але в порівнянні з 2013 роком, цей показник становив 7 323,9 млн доларів, то можна зробити висновок, що сальдо покращилося, хоча і досі залишається від'ємним.

Сьомою групою є показники, що характеризують диференціацію рівнів економічного розвитку регіональних суб'єктів: ВВП на душу населення в областях та регіонах та рівень безробіття в областях та регіонах [1]. Найбільше значення ВВП на душу населення мають: місто Київ (станом на 2013 рік 109402 грн.), Дніпропетровська область (станом на 2013 рік 46333 грн.), Київська область (станом на 2013 рік 39988 грн.), Полтавська область (станом на 2013 рік 39962 грн.) та Донецька область (станом на 2013 рік 37830 грн). В свою чергу, найменше значення ВВП на душу населення у 2013 році мають такі області – Чернівецька (15154 грн.), Тернопільська (16819 грн.), Закарпатська (17044 грн.) та Рівненська (19003 грн). Отже, ми бачимо як неоднорідно економічно розвинена територія України. Столиця та Східні області мають вищі значення, ніж Західні області [2].

За даними Державного комітету статистики найвищий рівень безробіття станом на січень-червень 2015 року в Луганській (15,6), Донецькій (13,6), Полтавській (12,8), Тернопільській (11,8) та Житомирській (11,5) областях. Найнижчий рівень безробіття в м. Київ (6,5) та Київській (6,8), в Одеській (6,8), Дніпропетровській (6,8) та Харківській (7,1) областях. В Луганській та Донецькій області найвищий рівень безробіття пов'язаний саме із політичною ситуацією та АТО. А ось інші області, особливо Західні, постійно мають високий

рівень безробіття, що знову вказує на нижчий економічний розвиток цих територій України в порівнянні з Східними областями [2].

І останньою восьмою групою є показники, що характеризують управлінські аспекти економічної безпеки. До цієї групи відносяться такі показники, як якість роботи виконавчих органів державної влади та нагляд державного контролю за відповідними сферами економічної діяльності [1].

На сучасному етапі розвитку України держави найактуальнішими є питання ефективності системи державного управління та місцевого самоврядування. Склалась досить небезпечна ситуація – в країні майже відсутня критеріальна системи оцінки якості та ефективності діяльності органів місцевої влади щодо надання послуг населенню та якості й ефективності самих послуг. Це є недопустимим для країни, яка прагне стати повноправним партнером розвинених країн світу і зайняти гідне місце у міжнародному співтоваристві.

Проблема в тому, що а сьогоднішній день, в Україні немає досвіду оцінювання діяльності органів влад, що є суттєвим гальмуючим чинником підвищення якості управлінських послуг та діяльності органів влади в цілому. Тому, для вирішення цієї проблеми потрібно:

- проводити регулярну діагностику діяльності органів державної влади і їх працівників;
- застосовувати ретельніший професійний і кваліфікаційний відбір кадрів для роботи в органах державної влади;
- призначати на керівні посади лише людей, що мають достатній досвід роботи у відповідних адміністративних структурах;
- приділяти увагу питанням професійного розвитку державних службовців;
- підсилити роботу по забезпеченню дієвого контролю за виконання актів законодавства, документів і прийнятих рішень;
- упровадити в практику постійний обмін інноваційною інформацією і ідеями серед органів державної влади [6].

Отже, після аналізу показників макроекономічної безпеки України ми бачимо, що всі показники мають чи незадовільне значення, чи взагалі критичне. Україна в даний момент перебуває в кризовому стані – інфляція,

девальвація, ріст боргу та зменшення золотовалютних резервів країни, зменшення основних показників та падіння експорту, а найголовніше політичний конфлікт у Східній Україні досить сильно похитнули стан економіки. Особливо негативно така ситуація в країні впливає в першу чергу на населення

держави. Потрібно негайно вжити запобіжних заходів, адже країна на межі повного падіння. Лише після того, як влада збереже цілісність держави, сформує ефективну структуру економіки та проведе цілий ряд реформ країна зможе вийти з кризового стану.

Список літератури

1. Круш П. В. Макроекономіка [Підручник] / П. В. Круш, С.О. Тульчинська . – «Центр учбової літератури, 2008, 328 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/>
4. TheWorldBankIBRDIDA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/country/united-kingdom>
5. Верховна Рада України, Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
6. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua>

References

1. Krush P.V. and Tul'chins'ka S.O. (2008), *Макроекономіка* [Macroeconomics], 2nd ed, Kyiv, Ukraine.
2. The official website of the State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Ministry of Finance of Ukraine, available at: <http://minfin.gov.ua/>
4. The World Bank IBRD IDA, available at: <http://data.worldbank.org/country/united-kingdom>
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2015", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
6. The National Institute for Strategic Studies, available at: <http://old.niss.gov.ua>